

השנה	כלל האוכלוסייה	יהודים
1701	(?)	376
1765	(?)	343
1847	(?)	1,067
1870	1,035	533
1897	3,897	2,337
1921	2,977	2,206

בשנת 1918 ביקשו צעירים ציוניים להקים אגודה ציונית, ואילו הדתיים שביניהם דרשו להקים סניף של תנועת "המזרחי". כפשרה הוקמה אז אגודה אחת שנתכנתה "אגודת ציונים מזרחי". בשנות העשרים התפלגה האגודה למפלגות שונות. לצד המפלגות פעלו תנועות הנוער, שהכוללת בנייהן היתה "החלוץ". במ' היה פעיל גם ה"בונד". תוצאות ההצבעות לקונגרסים הציוניים השונים היו כדלהלן:

לקונגרס הציוני ה"ז (1929) הצביעו 113 איש. הציונים הכלליים קיבלו 24 קולות; המזרחי — 16; רוויזיוניסטים — 4; התאחדות השומר הצעיר — 41; פועלי ציון — 28. לקונגרס ה"ח (1933) הצביעו 444 איש. ציונים כלליים התאחדות קיבלו 19 קולות; המזרחי — 44; ברית רוויזיוניסטים — 75; רשימת ארץ-ישראל העובדת — 305; התאחדות — 1. לקונגרס הכ' (1937) הצביעו 342 איש. הציונים הכלליים קיבלו 38 קולות; המזרחי — 106; רשימת ארץ-ישראל העובדת — 203.

בעת מלחמת העולם השנייה

הצבא הגרמני נכנס למ' ב'24 ביוני 1941. בימי הכיבוש הראשונים נערך שוד של רכוש יהודי. כעבור זמן-מה נקראו 150 צעירים, כביכול כדי להירשם ולקבל אישורי עבודה, אך למעשה הובילו אותם אל מחוץ לעיריה ושם רצחו את כולם. בסוף 1941 הוצאה קבוצת נשים וילדים אל מחוץ ליישוב. הנשים נרצחו והילדים הושארו במקום במשך כמה ימים עד שאיכרים החזירו אותם למ'. באותה עת רוכזו יהודי המקום בכמה סימטאות למעין גטו פתוח. בראשית קיץ 1942 רוכזו 200 גברים, הובלו אל מחוץ למ' ונרצחו. בעיירה נותרו בעיקר קשישים, נשים וילדים. במקום שרר רעב ורבים סבלו ממחלות. בספטמבר 1942 רוכזו כל יהודי מ' הנתרים, הובלו לבורות שהוכנו ונרצחו. מבין העשרות שברחו וניסו למצוא מקלט בכפרים ניצלו רק בודדים. מ' שוחררה בידי הצבא האדום ב'18 ביולי 1944. חלק מן הניצולים שחזרו עברו ללובומל וחלק לרובנה.

מקורות

איו"ש, M-1/Q-431, 03/3028.
אמת"י, H.M. 6716.
אצ"מ, Z-4/231/46/A.
ארכיון "מורשת", A/465/42.
זכרון-בך ראטנע, דאס לעבן אין אומקום פון א יידיש שטעטל אין וואלין, בואנוס-אייירס, תשס"ו-1954.
ילקוט ווהלין, א', חוברת ו' (תש"ו): ג', חוברת כ"א (תשכ"ז).
אונזער לעבן, קובל, 11.6.1937, 17.12.1937.
וואלינער לעבן, רובנה, 27.1.1928.
וואלינער שטימע, רובנה, 7.9.1928, 12.12.1932, 1.4.1937.
M. Horn, Żydzy na Rusi Czerwonej, Warsaw, 1975.
Delo pomoshchi, Petrograd, No. 4, 15.12.1916.

בעבר הרחוק היה כאן כפר בשם לוקוב, שהיה שייך לאצילים ממשפחת מצ'ובסקי. בערך בשנת 1557 העניק המלך זיגמונט אוגוסט זכות להפוך את הכפר לעיר ולקיים בה שלושה יידיים שנתיים ויריד שבועי. בעלי המקום הסבו שם היישוב על שמם — מצ'יוב. במאה ה'16 השתייכה העיריה לגליל קלם.

הידיעות הראשונות על יהודים במ' הם משנת 1563. בשנת 1701 נערכה במקום ספירה על-ידי נציגי השלטון הפולני ובנוכחות הרב שמואל בן חיים והשמש לייב בן משה. אז נמצאו במ' 246 "ראשים" וכן 130 שהתחבאו, בסך הכל 376 נפשות. על היישוב הוטל אז לשלם מס גולגולת בסכום של 1,128 זהובים. היות שלא נמנו תינוקות עד גיל שנה וגם לא כלי הקודש, יש לשער שהיו אז במ' קצת יותר מ-400 נפשות.

בשנות השבעים של המאה ה'19 היוו היהודים את מחצית אוכלוסיית מ'. בעיירה היו אז מבשלות יי"ש וכירה, 3 מלבנות, 6 בתי-מלאכה לעיבוד עורות ו-2 מפעלים לייצור סבון. קרוב לוודאי, שלפחות חלק ממפעלים אלה היו של יהודים. במ' היה אז בית-כנסת אחד. כעבור 20 שנה היו במ' שני בתי-כנסת, ולהבדיל — 2 טחנות קמח, 5 בתי-מלאכה לעיבוד עורות ושני מפעלים להפקת שמן.

בראשית המאה ה'20 היוו היהודים 60% מתושבי מ'. רובם היו חסידי טריסק. בשנת 1912 הוקמה במקום ספרייה ציבורית ונפתח חדר מתוקן, אך הוא נסגר במהרה בלחץ החסידים. יהודי מ' התפרנסו ממסחר בתוצרת חקלאית, מחנוונות וממלאכה. המצוקה היתה גדולה והם נעזרו בתמיכות ששלחו להם קרובי משפחה מעבר לים. בתקופת מלחמת העולם הראשונה, בסוף 1916, התרכזו במ' פליטים ומגורשים רבים מלוצק ומרוזישץ'. אלה תרמו לפעילות הציבורית והתרבותית בעיירה, הקימו חוג חובבים לדרימה, השתתפו בחוגים וכדומה.

בין שתי מלחמות העולם

בתקופת השלטון הפולני לא חל שיפור רב בחיי הכלכלה של היהודים. הם עסקו במקודם במסחר זעיר ובמלאכה. בבחירות לועדי הקהילות שנערכו בשנת 1928 צורפה מ' לטריסק. מבין עשרת הנבחרים למועצת הקהילה המשותפת היו הרוב ציונים.

בשנת 1921 נפתח במ' בית-ספר עברי "תרבות" והוא פעל עד ספטמבר 1939. בשנים האחרונות פעל לידו גן ילדים עברי. משנת 1893 כיהן ברבנות במ' ר' שלום-שכנא צ'רניאק, שחיבר שני ספרי הלכה: "חיים וברכה" ו"משמרת שלום". לאחר שנפטר (ב'13 בדצמבר 1937), כיהנו בתפקיד בנו, ר' יוסף צ'רניאק, וחתנו, ר' יוסף לשצ'בך. שניהם נספו בשואה.